

Słowo o Profesorze Pawle Janie Nowackim

Wystąpienie prof. Bohdana Synala na sesji okolicznościowej Pionierzy Dolnośląskiej Elektryki w dniu 10.10.2009 r.

Prof. Paweł Nowacki, którego wykładów słuchali między innymi elektrycy mojego pokolenia, studiujący na Politechnice Wrocławskiej w latach 1947 – 54, był jednym z najwybitniejszych i najbardziej wszechstronnym elektrykiem swoich czasów w naszym Kraju. Aby przedstawić jego sylwetkę w pełni dokonań naukowych i zawodowych, potrzebne byłoby seminarium poświęcone tylko jego osobie.

Profesor Paweł Jan Nowacki był członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk (PAN) i uznanym, znakomitym specjalistą (uczonym, inżynierem, organizatorem, nauczycielem) w następujących dziedzinach techniki:

- Podstaw elektrotechniki,
- Miernictwa elektrycznego,
- Maszyn elektrycznych,
- Wysokich napięć,
- Elektrotechniki teoretycznej,
- Elektroniki,
- Urządzeń radarowych.
- Automatyki,
- Techniki jądrowej ,
- Nowych źródeł energii,

Równocześnie prof. Paweł Jan Nowacki był:

- Budowniczym przemysłu elektro-energetycznego,
- Profesorem kilku uczelni polskich i zagranicznych,
- Kierownikiem kilku katedr i zakładów naukowych na uczelniach polskich,
- Wykładowcą wielu przedmiotów akademickich,
- Twórcą i dyrektorem Instytutu Badań Jądrowych,
- Aktywnym uczestnikiem II wojny światowej.

a także:

- Autorem wielu książek i artykułów naukowych i technicznych opublikowanych w Polsce i za granicą.
- Twórcą i współtwórcą patentów w Polsce i w Anglii.
- Członkiem **SEP od 1930** roku, w tym członkiem założycielem Oddziału Londyńskiego SEP (1940).
- jednym z sześciu założycieli Międzynarodowej Federacji Automatyki (**IFAC**, 1956) i przedstawicielem Polski z ramienia NOT w IFAC. W 1966 r. został wybrany IV Prezydentem IFAC, zorganizował Kongres Światowy IFAC w Warszawie (12-16 czerwca 1969).

Ze względu na ograniczony czas, przedstawię tylko wybrane najważniejsze fragmenty tak bogatego życiorysu.

Prof. P. Nowacki urodził się w 1905 r. w Berlinie i tam ukończył szkołę podstawową, a szkołę średnią w Poznaniu w latach 1919 – 24. W 1924 r. podjął studia na Oddziale Elektrotechnicznym Politechniki Lwowskiej, które ukończył w 1929 r. z wynikiem celującym.

Już jako student publikował prace naukowe. W 1928 r. został asystentem w Katedrze Miernictwa Elektrycznego u prof. K. Idaszewskiego. Równolegle pracował zawodowo w zakładach Siemens-Schuckert. W 1931 r. objął stanowisko adiunkta w Katedrze Maszyn Elektrycznych; w 1936 r. obronił z wyróżnieniem pracę doktorską nt. „*linii dalekosiężnych*” i w tym samym roku przeniósł się na Górny Śląsk, podejmując pracę w firmie Siemens. Dwa lata później objął stanowisko dyrektora Fabryki Kabli w Będzinie i pełnił tu jednocześnie funkcję pełnomocnika ds. produkcji wojskowej. Tu zastała go wojna.

W lutym 1940 r. przedostał się na Węgry, a stamtąd do Francji, gdzie został zaangażowany do pracy w przemyśle zbrojeniowym. Po upadku Francji przedostał się do Anglii. Tam został „wypożyczony” do *Ministry of Aircraft Production*. Pracował naukowo w *Departamencie Radiowym*. W 1943 r., w randze pułkownika, został szefem *Laboratorium Komunikacji Impulsowej*; publikował, uzyskiwał patenty – były to prace tajne.

Po zakończeniu wojny musiał pozostać w Anglii do roku 1947. Wrócił do kraju w lutym 1947. Początkowo podjął pracę w Zakładach A-1 (Szpotańskiego), następnie w Centralnym Zarządzie Energetyki w Warszawie jako szef Działu Studiów. Równolegle został powołany (1 VII 1947) jako profesor na stanowisko kierownika Katedry na Wydziale Elektrycznym naszej Uczelni. Przyjeżdżał tu przez 7 lat i wychował pierwszą kadre konstruktorów dla ówczesnej Fabryki Maszyn Elektrycznych M-5 we Wrocławiu (DOLMEL). Wychował również wielu doktorów nauk technicznych i opracował wraz z prof. A. Kordeckim i mgr inż. Z. Stankiewiczem 2 tomy „*Atlasu konstrukcji maszyn elektrycznych*”. Opublikował również szereg prac z zakresu: transformatorów, automatyki i linii dalekosiężnych.

Równocześnie wykładał elektronikę przemysłową i automatykę oraz elektrotechnikę teoretyczną w Politechnice Warszawskiej (PW), Łódzkiej i Wrocławskiej, na Wydziałach Elektrycznych i Łączności (później Elektroniki). W roku 1953 został powołany na stanowisko kierownika Katedry Elektrotechniki Teoretycznej na Wydziale Elektrycznym Politechniki Warszawskiej, a następnie objął tam kierownictwo Katedry Miernictwa Elektrycznego i utworzył Katedrę Energetyki Jądrowej na Wydziale Elektrycznym (1.01.1958). Objął także Kierownictwo Zakładu Elektrotechniki PAN (do 31.12.1957). Nominację na profesora zwyczajnego otrzymał dnia 19 I 1955, członkiem-korespondentem PAN został 12 VI 1956, członkiem rzeczywistym PAN — 19 VII 1961.

Nauczanie traktował prof. P. Nowacki w sposób przyszłościowy, łączył je z pracami, mającymi zdecydowanie perspektywiczny charakter. Inicjował prace teoretyczne, stwarzał koncepcje nowych konstrukcji i metod pomiarowych. Przychodziło Mu to wszystko jakby od niechcienia, gdyż był „*mistrzem do wszystkiego*”, prawie we wszystkich dziedzinach elektryki, jak też powiązanych działach fizyki i matematyki. Miał dar sugestywnego przekonywania do nowego problemu tak, że wydawał się on prawie oczywisty.

W latach 1968 i 1969 przebywał w USA jako Vice-Przewodniczący Komisji ONZ d/s opracowania Technologii Energetyki Jądrowej dla krajów rozwijających się. W roku akademickim 1964/65 wykładał „*Fizykę i Technikę Plazmy*” w Instytucie Badań Jądrowych w Saclay (Francja) i wydał książkę w języku francuskim: „*Physique des Plasmas*” przez Presses Universitaires de France (1965). Miał serię wykładów naukowych w Instytucie Wysokich Temperatur w Moskwie i w AN ZSRR w Moskwie i w Leningradzie.

W 1970 r. podupadł na zdrowiu i w celach wypoczynku zaproponowano Mu kierownictwo Stacji Naukowej PAN w Paryżu, gdzie przebywał do 1975 r.

Był aktywnym członkiem SEP od 1930 r. W roku 2006 Walny Zjazd Delegatów SEP w Łodzi nadał Mu (już pośmiertnie) godność Członka Honorowego SEP.

W uznaniu dla ogromnych zasług na polu nauki, przemysłu, nauczania i obronności w czasie wojny, prof. P. Nowacki otrzymał wiele wysokich odznaczeń i wyróżnień, w tym Indywidualną Państwową Nagrodę I stopnia.

W czasie 50-letniej działalności naukowej i technicznej wychował liczną kadre inżynierów, 30 doktorów nauk technicznych, z których kilkunastu zostało znanymi profesorami uczelni i instytutów PAN.

Profesor P.J. Nowacki napisał o sobie: *"Patrząc wstecz na moje życie mogę stwierdzić, że spełniłem swój obowiązek jako Polak, jako inżynier i jako naukowiec"*.

Profesor P.J. Nowacki zmarł w Warszawie dnia 23 V 1979 r. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym (Wojskowym) na Powązkach.

Źródła:

- 1) Komitet Energetyki Jądrowej SEP – prof. Zdzisław Celiński: Wniosek o nadanie członkostwa honorowego SEP (pośmiertnie) prof. Pawłowi Janowi Nowackiemu (1905 – 1979)
- 2) Polskie Towarzystwo Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej, Praca zbiorowa pod redakcją Jerzego Hickiewicza: **POLACY ZASŁUŻENI DLA ELEKTRYKI**, Warszawa – Gliwice – Opole 2009 r.
- 3) Wspomnienia autora jako słuchacza wykładów Profesora Nowackiego.

Załącznik: Wniosek o nadanie członkostwa honorowego SEP (pośmiertnie) profesorowi Pawłowi Janowi Nowackiemu.